

Strategia dualistă de colonizare a Transilvaniei

IOAN RANCA

Cercetările din ultimul timp scot la lumină episoade istorice importante din lupta pentru păstrarea ființei naționale a poporului român¹. Unul din acestea este legat de demersurile inițiate de diferite asociații și reuniuni cu un pronunțat caracter naționalist, de a schimba la cumpăna secolului trecut, raportul etnic² din unele zone compact românești din Transilvania, prin colonizarea unor populații aduse din Ungaria propriu-zisă, din localități transilvănene cu preponderență maghiară sau din zone locuite de secui.

Măsurile sînt în strinsă corelare cu pregătirea opiniei publice ungurești în favoarea colonizării Transilvaniei, sugerîndu-i-se teama că, după desființarea iobăgiei prin Patenta din 1854, românii, avînd preponderență numerică și devenind proprietari în Transilvania, vor înclina echilibrul politico-economic în favoarea lor. Prin această tactică se urmărește accelerarea procesului de colonizare și promovarea ca politică de stat a programului pregătit și lansat de contele István Bethlen în anul 1907³, ca urmare a punerii în aplicare, timp de 13 ani, a Articolului, respectiv a Legii nr. V din 1894 „Despre colonizare”, sancționată la 17 martie 1894 și publicată în același an⁴.

Literatura de specialitate și publicistica maghiară a vremii s-a pus cu tot entuziasmul în slujba acestei noi strategii, adoptată de stat în urma încercărilor insuficient valorificate în domeniul deznaționalizării, inițiate după 1867 în sfera învățămîntului, a educației, administrației etc.

Din ampla literatură pusă la dispoziția politicii de stat, de colonizare, fac parte și ideile cuprinse în memoriile lui Mikó Imre, personaj de prim rang în peisajul politic transilvănean, fost tezaurar, apoi președinte al Guberniului în timpul revoluției de la 1848 și după 1861.

Văzînd creșterea puterii economice a românilor, majoritari în Transilvania, și orientarea lor spre achiziționarea pămîntului de la nobilimea falimentară ungurească a timpului, Mikó nota: „Între alte nenorociri, cu cea mai îndurerată inimă privesc la tot mai intensă înstrăinare de fiecare zi a proprietăților ungurești”⁵. Încă din 1861, același Mikó aprecia

¹ A. Plămădeală, *Un episod important în lupta pentru limba română*, în „Ortodoxia”, XXX (1978), nr. 3, p. 417.

² Din literatura noastră istorică cu privire la această problemă vezi Ioan Luca Ciomac *Despre stările agrare din Transilvania sub regimul maghiar și Cercetări asupra situației exploatarelor agricole după reforma agrară*, în Supliment la „Buletinul Ministerului Agriculturii și Lăcomiilor”, București, 1931. A se vedea și același, *Observațiuni tehnice agricole și economice generale asupra Cîmpiei ardelenice*, extras din „Societatea de miine”, Cluj, f.a., 17. p.; Ștefin Manciulea, *Cîmpia Transilvaniei*, București, 1944, p. 119—128. Un studiu despre coloniările de străini în Banat semnează și profesorul Silviu Dragomir, în 1925, sub titlul *Vecimea elementului românesc și coloniările străine în Banat*, Cluj, 1925.

³ István Bethlen, *A mezőség és az Erdély magyarság*, (Cîmpia Transilvaniei și ungurimea ardelenă), discurs ținut la Adunarea generală a Uniunii societăților secuiești desfășurată la Gherla la 6 august 1907, extras din numerele din 11 și 13 ale ziarului „Szabad-ság”, Tirgu Mureș, august 1907.

⁴ *Codex Hungaricus Magyar Törvények 1894—1896*, Budapeșt, 1911, p. 2.

⁵ Imre Mikó, *Irányszemek Kalönlennyomat a Budapesti Szemléből*, Pest, 1861, p. 59.

că scăderea pământului din proprietatea agrară ungurească cu timpul va determina „... o mare lichidare statistico-politică”⁶. Cumpărarea pământului din mâinile grofilor maghiari nu constituia nici un secret că se constituise și pentru români într-o strategie vitală adoptată, așa cum George Barițiu o sublinia într-o misivă din 1885: „... da, este un război economic care trebuie continuat exclusiv cu puterile noastre în tot cuprinsul țării, dacă vrem să existăm mai departe, dacă vrem ca într-adevăr să avem o țară”⁷. Însăpăimântat, Mikó Imre cerea nobilimii proprietare să-și păstreze pământul⁸.

Este cunoscut faptul că încorporarea Transilvaniei la Ungaria în anul 1867 a fost întâmpinată de români cu justificate proteste, întemeiate pe lipsa de realism a acestei odioase fuziuni și pe totala ei netemeinicie. Legea uniunii, redactată în expresii liberale, asigură, ce e drept, egalitatea tuturor cetățenilor Ungariei și Transilvaniei sub aspect civic, dar încorporează în substratul ei organic un profund conținut reacționar, rasial chiar, întrucât s-a înfăptuit pe baza hotărârii Dietelor nobiliare de la Pojón (Bratislava) și din Cluj, din anul 1848, iar legea nr. 1 a acestor ultime diete, în pofida protestelor românești exprimate în Adunarea Națională de la 3/15 mai a aceluiași an de la Blaj, nu a recunoscut existența legală de sine stătătoare a națiunii române, ci doar prerogativele națiunilor zise maghiară, secuie și săsească.

Subliniem acest fapt întrucât el a fost „izvorul” de drept invocat după actul dualist din 1867 de către autoritatea statului totalitar ungar în numeroasele încercări de subminare a ființei naționale a populației românești a Transilvaniei, menite a o nega sau a o face să-și piardă definitiv identitatea națională.

Acțiunile politico-legislative declanșate cu mari speranțe de către autoritatea de stat ungară prin adoptarea legilor pentru maghiarizarea școlilor populare (1879), a școlilor de grad gimnazial (1883), a grădinițelor de copii (1891), de maghiarizarea apoi a patronimelor etc., în pofida faptului că a înregistrat unele progrese, n-au fost însă pe măsura așteptărilor.

Înregistrarea, așadar, numai a unor succese relative, necorespunzătoare, i-a determinat pe guvernanții de la Budapesta, care urmăreau deznaționalizarea prin orice mijloace a popoarelor nemaghiare, să investigheze noi domenii de acțiune pentru maghiarizare, între care economicul și demograficul aveau să prevaleze. Spre exemplu, Ministerul de Finanțe regal ungar a inițiat întemeierea a 19 colonii pe moșiile fiscalului, dar acțiunea n-a dat rezultate.⁹

Cîteva ani mai târziu, în anul 1894, succesele limitate ale acestor colonizări determină guvernul de la Budapesta să dea colonizărilor un scop politic, să le prindă într-un sistem susținut cu mijloace financiare și cu legi. În acest scop obține votarea Articolului de lege nr. V „Despre colonizări”.

⁶ *Ibidem*.

⁷ V. Căpîlnean *Scrisori inedite ale lui George Barițiu în Arhivele maramureșene*, în „Revista Arhivelor”, anul LVII (1980), vol. XLII, nr. 1, p. 69–70.

⁸ Imre Mikó, *op. cit.*, p. 59.

⁹ Ion Luca Ciomac, *Despre stările agrare...*

Scopul — mărturisit fără rezervă — era spargerea unității teritoriale și etnice a naționalităților nemaghiare, a românilor în primul rînd. Strategia adoptată viza întărirea cu noi etnici a văilor riurilor principale, colonizarea deci tocmai pe căile de pătrundere inițială în Transilvania a primilor unguri. Se intenționa astfel închegarea într-un singur bloc a insulelor maghiare presărate prin văile afluenților Tisei (Mureșul, Crișurile și Someșul) înspre Cîmpia Transilvaniei și pînă în interiorul arcului carpatic.

„Politica de colonizare și cea industrială — scria Beksics Gustáv, un alt ideolog al colonizărilor — are ca scop întărirea și expansiunea ungurilor; ne poate ajuta să ajungem în mijlocul naționalităților. Politica de colonizare poate să dea pe mîna ungurimii toate văile riurilor din Ardeal și astfel poate să izoleze complexe valahe de cele săsești... În același timp, cultura maghiară va ajuta și ea la lărgirea bazei naționale. Va contopi mai înainte toată populația nemaghiară a orașelor. Apoi, ajutată de propagația de rasă, va pătrunde, pas cu pas, tot mai tare prin ținuturile locuite de naționalități. Excepționînd pe sași, pot fi contopiți în neamul nostru aproape toți germanii (din Ungaria), o parte a slovacilor și chiar dintre valahi o parte destul de însemnată: acolo unde-s înconjurați de unguri în majoritate covârșitoare. Iar sub contopire nu înțeleg numai a-i învăța să vorbească ungurește. Am spus de multe ori că învățarea limbii maghiare, deși este neapărat necesară, încă nu înseamnă contopirea în neamul maghiar. Contopirea este cînd germanul, slovacul, românul, sîrbul etc. și-au pierdut conștiința națională și au primit pe cea maghiară”¹⁰. Am dat întregul citat din lucrarea lui Beksics, întrucît el se constituie în adevăratul program al apologetilor planurilor de făurire, înainte de primul război mondial, a statului maghiar totalitar.

Legea din 1894 prevedea alocarea sumei de 3.000.000 de forinți pentru punerea în operă a politicii de colonizare, fiind administrată ca fond rambursabil aflat la dispoziția Ministerului Agriculturii. La rîndul lui, acesta, întemeiat pe verificarea temeinică a condițiilor locale, cu avizele organelor de specialitate, era autorizat a cumpăra de la marii proprietari, dispuși a-și plasa capitalul în industrie sau afaceri bancare, moșii pe care statul să colonizeze etnici unguri din pătura săracă sau mijlocie, în vederea completării grupurilor etnice ungurești minoritare din zonele preconizate, făurind astfel un bloc etnic continuu din Ungaria pînă în părțile locuite de secui, urmînd, cum se plănuise, cursul riurilor și Cîmpia Transilvaniei. Planul era conceput astfel încît zona strategică de colonizare să traverseze Transilvania și să asigure posibilități ulterioare de penetrație, prin fenomenul de iradiere, a maghiarismului pînă în cele mai inaccesibile zone, căci, același Beksics, îndemnînd pe aristocrații unguri să achiziționeze terenuri și în munți, zicea: „Să zidească aici castele de vînătoare și fabrici, ca astfel să cucerească pentru ideea de stat național maghiar regiunile cele mai ascunse ale slovacimii și vlahimii”¹¹.

¹⁰ Gustáv Beksics, apud Ioan Rusu Sirianu, *Românii din statul ungar*, București, 1904, p. 106.

¹¹ *Ibidem*.

Un alt cunoscut propagandist al ideii de maghiarizare, satrapul școlilor confesionale românești dinainte de 1918, Barabás Endre, socotea că „... dacă populația ungară din Cimpie continuă să nu acorde mai multă atenție acestei părți a țării, masa românească, superioară prin număr, proprietate și bogăție, va cuceri puterea; nu este decît o chestiune de timp”¹².

Pentru a putea urmări desfășurarea procesului de colonizare în timp și spațiu, redăm șase acțiuni de colonizare în tot atâtea așezări situate pe Cimpia Transilvaniei, aleasă ca punct strategic pentru masiva ei locuire de români și imposibil de evitat în cazul înșiruirii din Ungaria spre Secuime a lanțului de așezări destinate colonizării.

Sărmașul Mare, județul Cluj, plasa Sărmaș (azi Sărmașu, județul Mureș). Colonizarea avea scopul de a întări elementul unguresc deja existent. Urmărind realizarea acestui deziderat încă înainte ca parlamentul de la Budapesta să fi adoptat legea colonizării, contele Bethlen András s-a înțeles în vederea achiziționării moșiei proprietate comună a conților Teleki László, Sándor și Blanka, de 3910 jugăre¹³ cadastrale din Sărmașu și Tușin (județul Cluj, azi județul Mureș), la prețul de 1.200.000 coroane și a proprietății arendașului lor Lázár János, de 358 jugăre din Sărmașu. Prin colonizarea lor cu etnici unguri din județul Veszprém din Ungaria, Bethlen András urmărea să modifice compoziția etnică din această comună, mai răsărită, din inima Transilvaniei¹⁴, și să o transforme într-un centru de iradiere a maghiarismului în Cimpia Transilvaniei, zonă considerată încă prea compact românească¹⁵.

În total, din moșia cumpărată au fost parcelate 190 de loturi, din care 20 erau de cîte 50 de jugăre și 170 de cîte 20 de jugăre. Documentul încheiat cu statul¹⁶ prevedea ca 800 de coroane să fie achitate de colonist inițial, iar diferența pînă la lichidarea sumei totale să fie achitate în rate anuale de cîte 200 de coroane, timp de 50 de ani. Statul s-a îngrijit să sistematizeze și să canalizeze comuna, s-o doteze cu clădiri administrative, pretură de plasă, primărie, jandarmerie, școală de stat, grădiniță, casă parohială și biserică reformată, cu locuințe pentru directorul școlii și învățători, cu edificii „care dau străzii o coloratură orășenească”.

Nimigea Ungurească, județul Bistrița-Năsăud, plasa Năsăud, azi Nimigea, același județ, situată în Valea Someșului Mare, în pofida faptului că era populată în majoritate de unguri, a fost de asemenea colonizată în anul 1896 cu 25 de familii, atribuindu-li-se loturi de cîte 25 de jugăre, în aceleași condiții cu cele atribuite celor din Sărmașu. Din nefericire pentru inițiatori, în scurt timp colonizarea de aici a fost ratată, 20 de familii din cele aduse părăsindu-și locuințele și loturile spre a se reîntoarce la locul de baștină.

Vița, județul Solnoc, azi Vița. Și colonizarea de aici a avut un caracter de întărire a elementului unguresc majoritar, constînd din 1000

¹² Barabás Endre, *Az erdélyrészi nérfaqok birtokaránya* (Raporturile de proprietate ale neamurilor din Ardeal), în „Gazdasági Szemle”, 1905, p. 817–836.

¹³ Lovas Sándor, *A legujabb állami települések Magyarországon*, Darányi Ignác M. Kir. Földművelésügyi Minister megbízásából írta..., Budapest, 1908, p. 174. (Cele mai noi colonizări de stat din Ungaria <lucreare> scrisă de Lovas Sándor din încredințarea ministrului regal ungar al agriculturii Darányi Ignác).

¹⁴ *Ibidem*, p. 175.

¹⁵ Ion Luca Ciomac, *op. cit.*, p. 75.

¹⁶ Sándor Lovas, *op. cit.*, p. 364–373.

de suflete de religie romano-catolică și 300 de calvini, care conviețuiau cu 111 suflete de români. Moșia destinată parcelării în vederea colonizării a fost achiziționată în numele statului în 1893 de groful Bethlen András, cu suma de 120.000 de coroane și consta din 686 de jugăre de teren bun, situat în zona Cîmpiei Transilvaniei. În 1908, la un bilanț parțial al stadiului colonizării, erau ocupate doar 5 din 25 de case cu loturi, 20 fiind părăsite, în pofida parcelelor destul de convenabile de 25 de jugăre ce le-au fost acordate. Și aici, ca și în celelalte cazuri de pe Cîmpie, colonistul trebuia să achite anticipat 800 de coroane, restul pînă la suma totală de 5880 de coroane urmînd a fi achitat în rate anuale timp de 50 de ani¹⁷.

Ludușul, comună mare cu peste 3000 de locuitori din județul Turda-Arieș, situat la vărsarea celei mai lungi văi omonime a Cîmpiei în Mureș, pe malul stîng al riului, (azi înfloritorul oraș Luduș, județul Mureș). Ludușul era comună reședință de plasă. Prin această politică se dorea ca pătura de intelectuali, funcționari, comercianți și meseriași unguri de aici să fie întărită cu o pătură de mici proprietari de aceeași naționalitate, pentru a transforma așezarea românească într-un centru unguresc la poarta sudică a Cîmpiei. Transformarea a început însă din deceniile de la mijlocul secolului al XIX-lea, cînd, succesiv, statul înființează aici un oficiu poștal (1852), pretura de plasă (1871), circumscripția financiară (1891) și autoritatea de carte funciară (1895). Pe aceste căi, între 1869–1900 populația comunei crește de la 1290 la 2879 suflete și consta, după limba vorbită, din 1351 de unguri, 154 de germani și 1359 de români. Dintre locuitorii înregistrați ca unguri, 609 erau izraeliți vorbitori de limba maghiară. Aceștia din urmă dădeau așezării un caracter comercial.

Colonizarea a început în 1903¹⁸ și a durat pînă în 1906¹⁹, cînd întreaga suprafață, de 3722 jugăre cadastrale, achiziționată de stat a fost parcelată și atribuită succesiv, în patru valuri, la 141 familii. Și aici constitutivumul parcelei a fost convenabil, variînd între 20–27 jugăre cadastrale. Avansul inițial a fost de 750 de coroane de familie, iar diferența pînă la 7500 urma să se achite în rate anuale de cîte 262 coroane în 50 de ani, cu dobîndă de 3%. Prin sprijinul economic și demografic al guvernului de la Budapesta, în trei decenii proporția etnică a localității s-a schimbat: existau 2525 unguri și 1451 români, cu o creștere nesemnificativă și 756 de alte naționalități (evrei, germani ș.a.).

După o evoluție sinuoasă, trecînd prin mîinile mai multor familii nobiliare, domeniul feudal al Ludușului ajunge în proprietatea lui Eczken Sándor și a lui András Gyula. Primul vinde 1408 jugăre cadastrale și 1046 stîngeni pătrați, în mod condiționat, ca noua așezare sau cartier de coloniști să-i poarte numele, cu suma convenabilă de 316.000 coroane, gest pentru care este felicitat de însuși împăratul monarhiei bicefale. Aproape concomitent, și cel de al doilea vinde, cu 240 de coroane jugărul cadastral, moșiile sale de 1835 jugăre cadastrale din Luduș și de 478 jugăre cadastrale din Bogata, satul din imediata apropiere.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*, tabelul sinoptic general.

¹⁹ Ion Luca Ciomac, *op. cit.*, tabelul general al colonizărilor.

Contractul încheiat între Eczen Sándor și Ministerul regal ungar al Agriculturii stipulează scopul politic declarat al colonizării, încă din primul său alineat, afirmînd că vinzătorul (denumit mai sus), „pătruns de sentimentul că pe Cîmpie colonizarea promovează cauza sporirii elementelor <ungurești> susținătoare ale statului, își vinde moșia ș.a. m.d.”²⁰. Eczen n-a vîndut însă numai terenul, ci și un important fond zootehnic, compus din animale de rasă, precum și produse agricole, instrumente și utilaje agricole, atît la conacul din Luduş cît și la hódăile din hotar care au trecut, odată cu imobilele în proprietatea coloniștilor, fapt apreciat a fi, în comparație cu situația diferită din alte colonii avantajul care a conferit durabilitatea colonizării de aici.

Colonizarea de adăugire din satul Cara, județul Cojocna, a început în anul 1903, încheindu-se în 1908, și a avut de asemenea ca scop întărirea elementului unguresc dispersat într-o masă românească compactă. Satul Cara era locuit de 800 de suflete, din care trei pătrimi români ortodocși, o optime țigani românofoni și 74 de suflete unguri de religie evanghelic-reformată, cei mai mulți dintre ei funcționari domeniiali sau servitori ai domeniului. Colonizarea de aici ținea cont de situația numerică precară a etnicilor unguri din sat și s-a apreciat de către autoritățile austro-ungare că dacă se aduc aici, pe cele 1009 jugăre cadastrale, deocamdată 31 de familii, apoi cu timpul altele din Gheorghenii Clujului, acestea nu vor sărăci de unguri tîrgul Cojocna sau orașul reședesc Cluj. În schimb, dacă se vor așeza aici acești unguri și statul le va zidi școală de stat și grădiniță, apoi sporind numărul maghiarilor și în alte sate pe care le va asigura cu preoți și învățători unguri, atunci nici Gheorghenii nu vor scădea numeric. Moșia de colonizare a fost achiziționată de la baroneasa Rottenthal Anna, născută Haller, cu 257—285 coroane jugărul cadastral, suma înglobînd și supraedificatele economice existente pe teren, care, împreună cu utilajele și instrumentele, ușurau de asemenea condiția inițială a colonistului. Din cele 31 de parcele defalcate pentru colonizare, numai 19 au fost ocupate, în pofida constitutivumului parcelei, care era chiar mai mare decît în alte sate, constînd din 27—30 jugăre. Aici parcela de colonizare era evaluată la 9660 de coroane, din care avansul s-a stabilit tot la 800 coroane, dobînzile după rata anuală de 353 de coroane fiind de 2—3%, de asemenea pe timp de 50 de ani.

Colonizarea din *Tritiul de Sus*, județul Turda—Arieș, azi județul Cluj, a avut de asemenea caracterul de întărire, prin adăugirea de noi familii de etnici unguri puținelor familii de aceeași naționalitate existente. Ambele Trutiuri, de Jos și de Sus aparțineau plășii Turda, formînd, împreună cu Cocul de Cîmpie și cu Urca, un notariat cercual cu sediul în Tritiul de Jos. Tritiul de Jos se întindea pe 3397 jugăre cadastrale, avînd o populație de 1316 suflete, din care doar 175 erau unguri, 1015 fiind români și țigani. Tritiul de Sus, de asemenea recunoscut și ca sat românesc, avea o întindere de 3457 jugăre cadastrale și o populație de 829 suflete. Aici proporția etnică este aproximativ aceeași: 100 de unguri și 729 români și țigani românofoni. Ambele sate aveau biserici și școli confesionale, iar Tritiul de Jos, în ciuda minorității etnice ungurești, pentru cele 20—30 de familii, avea biserică reformată

²⁰ Sándor Lovas, *op. cit.*, p. 401.

și școală de stat ungurească. Motivarea colonizării este găsită de autorități în trecutul așa-zis unguresc al celor două sate, versiune care însă nu rezistă criticii istorice. Actul de colonizare e de atribuit elementului maghiarofon în scopul declarat de iradiere a acestuia în zonă, în vederea realizării cordonului etnic est-vest preconizat.

În timp ce opinia publică din Ungaria lua cunoștință, prin intermediul presei, despre quasi falimentul politicii de colonizare, recunoscut ulterior chiar de lucrarea oficială de informare a lui Lovas Sándor, în extremitatea nord-vestică a Cimpiei Transilvaniei, la 6 august, la Gherla avea loc adunarea generală a Uniunii societăților secuiești, la care conferențiarul principal a fost parlamentarul apologet al colonizărilor, groful Bethlen István.

În calitate de parlamentar, Bethlen István face la Gherla o amplă expunere despre rolul unguririi în Cimpia ardeleană, expozie în care propune o nouă strategie a colonizărilor, de data aceasta nu cu ungurii din Ungaria propriu-zisă ci cu secui săraci din arcul carpatic, mai adaptabili și mai harnici decât ungurii utilizați în acest scop până atunci. Exegeț versat al problemelor complexe ale politicii agrare și implicit naționale ungurești din Transilvania, Bethlen constată, și nu ezită s-o spună deschis, că schimbările intervenite în proprietatea agrară, cu implicațiile lor politico-naționale, au fost constatate de contemporani și de aceea, în pofida eșecurilor suferite de politica de stat a colonizării, promovată de legea din 1894, ea trebuie reluată cu forțe și strategii noi, fortificate, fiindcă altfel, chiar în condiții de câteva decenii de pace, ungurii vor trebui să facă o nouă descindere în Transilvania, în sensul că în acest timp ea ar fi devenit cu totul pierdută pentru ei, necesitând o nouă ocupare (*új honfoglalás*)²¹.

Cu referire la procesul cumpărării pământului de către români, Bethlen consideră că Transilvania nu va putea păstra caracterul unguresc atâta timp cât pământul este în mina românilor²². Apoi, înșirând condițiile fizico-economice care fac ca între Transilvania și Ungaria să nu poată exista nici o unitate organică, constată că: „Depărtarea Ardealului de întinsul „Alföld” maghiar, aceste obstacole naturale care-i marchează depărtarea și izolarea lui, apoi tradițiile istorice diferite colvițuire <apoi> aici în prezența amenințătoare a celei de a treia națiuni compacte și numeric superioare, cea română, face să determine indiscutabil <imperativul> ca în această parte de țară, cu trecutul ei istoric diferit de cel din Țara mamă („anya ország”) Ungaria, ungurimea va trebui să ocupe locul dominant”²³. Același Bethlen exprimă la modul imperativ gândul, de altfel deloc singular, că ofensiva maghiarizării și implicit a colonizării este datoria generației lui, căci generațiile viitoare nu vor mai fi în stare s-o facă²⁴.

Ideea majoră a expozeului de la Gherla, din 1907, a contelui Bethlen István, este să determine pe reprezentanții societăților secuiești prezenți la conferință ca, întorși acasă, să instituie o campanie de presă și de interpelări parlamentare pentru ca guvernul cu autoritățile de stat să

²¹ László Tokaji, *Új honfoglalás (O nouă ocupare)*, Cluj, 1913, p. 5–6.

²² Bethlen István, *op. cit.*, p. 3.

²³ *Ibidem*, p. 4.

²⁴ *Ibidem*, p. 4–5.

grăbească maghiarizarea românilor, spre a opri procesul natural de făurire a statului național unitar român și implicit pierderea Transilvaniei.

În același sens al previziunilor sumbre pentru politica de forță, cu durități exacerbate față de naționalități, apar, una după alta, o serie de lucrări ale unor socio-politologi menite să urgenteze luarea măsurilor de a bara accesul românilor la pământ, citind mereu dictonul potrivit căruia al cui e pământul, a celuiia e țara (stăpînirea). Menționăm din acestea doar trei, cu titluri care le explică fără echivoc conținutul.

În decurs de numai 2—3 ani, Tokaji László editează două studii cu date și argumente, cu titluri ca: *Elado ország*²⁵ (Țară de vânzare), în care schițează epilogul tragic, pentru statul ungar, al cumpărării neștiințenite de pământ zis unguresc de către români și drept urmare al acestei politici de înfierată „nepăsare” a statului, necesitatea unei vaste și mult mai bine organizate și susținute campanii de colonizare a Transilvaniei cu etnici unguri, activitate căreia autorul îi dă denumirea de „o nouă ocupare” (Uj honfoglalás), care este concomitent și titlul dat celei de a doua cărți a lui.²⁶

În același an, politologul Bizony László publică într-o ediție proprie, dedicată contelui Tisza István, ministrul președinte al guvernului ungar, lucrarea subintitulată studiu de economie națională, cu titlul *Cum să salvăm Ardealul*²⁷, în care soluțiile avansate sînt în fond aceleași: declanșarea unei campanii de înlăturare a românilor din economie și finanțe, spre a menține Ardealul în cuprinsul statului totalitar ungar.

Dar izbucnirea primului război mondial a pus capăt filosofărilor de acest fel, care ocupau o proporție importantă în publicistica vremii, iar finalul războiului a deschis popoarelor din monarhia austro-ungară drumul eliberării, posibilitatea de a se constitui în state naționale proprii, iar Transilvaniei să se unească cu țara, prin vrerea unanimă a tuturor românilor, exprimată prin glasul celor peste 100.000 reprezentanți adunați la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia.

R É S U M É

Après 1867, quand le dualisme autrichien-hongrois a été réalisé, l'administration de Budapest a poursuivi, par tous les moyens, la consolidation de l'élément magyar de la Transylvanie. Un de ces moyens a été la colonisation des familles hongroises apportées de l'Hongrie le but étant de détruire l'unité territoriale des roumains et de réunir dans une unique entité, les «îles» magyares dispersées sur tout la province. On a essayé telles colonisations surtout dans la Plaine de Transylvanie, à Sărmașu Mare, Nimicea, Vița, Luduș, Tritiu de Sus. Mais le but n'a pas été atteint car la population roumaine a continué à garder la prépondérance numérique et la mission principale dans la vie socio-économique de la Transylvanie.

S U M M A R Y

After 1867, when the Austro-Hungarian dualism was set up, the governors from Budapest had in view the consolidation, by all means, of the Hungarian element in Transylvania. One of these ways was the colonization of some Magyar families, brought from Hungary in order to break the Romanians' territorial unity and to get together, into a single whole, the Magyar „islands” spread all over the county. There were attempts of such colonizations, especially in the Transylvanian Plain, at Sărmașu Mare, Nimicea, Vița, Luduș, Tritiu de Jos. However, this aim could not be achieved since the Romanian population kept on being numerically preponderant and continued to lead the prominent part in the socio-economical life of the county.

²⁵ László Tokaji, *Elado ország* (Țară de vânzare).

²⁶ Vezi nota 21.

²⁷ László Bizony, *Hogy mentünk meg Erdélyt?*, Nemzetgazdasági tanulmány, Budapest, (1913).